

TYÖELÄMÄ- JA TASA-ARVO- VALIOKUNNAN LAUSUNTO 20/2004 vp

Hallituksen esitys työttömyysturvalain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta

Sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 9 päivänä marraskuuta 2004 lähettäessään hallituksen esityksen työttömyysturvalain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta (HE 223/2004 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi sosiaali- ja terveysvaliokuntaan samalla määrännyt, että työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan on annettava asiasta lausunto sosiaali- ja terveysvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- hallitusneuvos Pasi Koskinen ja ylitarkastaja Anneli Sollo, sosiaali- ja terveysministeriö
- lainsäädäntöneuvos Pasi Järvinen, työministeriö
- lakimies Kalle Räisänen, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- asiamies Mikko Räsänen, Palvelutyönantajat ry
- johtaja Rauno Vanhanen, Suomen Yrittäjät ry.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi työttömyysturvalakia, työttömyyskassalakia, työttömyysetuuksien rahoituksesta annettua lakia ja aikuiskoulutustuesta annettua lakia. Työttömyysturvalakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että työttömyysetuutta myönnetään henkilölle sen kalenterikuukauden jälkeenkin, jona hän täyttää 65 vuotta, jos hänen päivittäistä tai viikoittaista työaikaansa on lyhennetty lomautuksen johdosta tai jos hänen työntekonsa on estynyt toisten työntekijöiden työtaistelutoimenpiteen takia taikka jos hänen työntekonsa estyy yhdeltä tai useammalta päivältä sääesteen vuoksi. Työttömyysetuutta myönnettäisiin myös kokoaikaisesti lomautetulle. Muutos ei koskisi kuitenkaan koulutuspäivärahaa. Työttömyys-

etus myönnettäisiin enintään sen kalenterikuukauden loppuun, jona henkilö täyttää 68 vuotta. Työnantajalla ja palkansaajalla ei olisi velvollisuutta maksaa työttömyysvakuutusmaksua palkansaajan täytettyä 65 vuotta. Esityksessä ehdotetaan lisäksi työttömyyskassalakia muutettavaksi siten, että palkansaajakassan jäseneksi pääsee palkkatyöntekijä ja yrittäjäkassan jäseneksi yrittäjä, joka ei ole täyttänyt 68 vuotta. Lisäksi työttömyysturvalakiin, työttömyysetuuksien rahoituksesta annettuun lakiin ja aikuiskoulutustuesta annettuun lakiin ehdotetaan tehtäväksi muut tarpeelliset muutokset, jotka aiheutuvat työeläkelainsäädännön muutoksista.

Lait ehdotetaan tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2005.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Esityksessä ehdotetaan työttömyysturvaa koskeviin säännöksiin tehtäviksi vuoden 2005 alusta voimaan tulevasta eläkeuudistuksesta aiheutuvia muutoksia. Valiokunta on mietinnössään (TyVM 13/2004 vp) kiirehtinyt hallitusta yhteistyössä työmarkkinajärjestöjen kanssa selvittämään, mitä mahdollisia muutoksia esimerkiksi työttömyysturvaan työelämässä pidempään jatkamisen tavoitteen johdonmukainen edistäminen edellyttää.

Eläkelainsäädännön muutoksiin ja työssäoloajan pidentämistavoitteisiin liittyen työttömyysturvasäännöksiä ehdotetaan muutettaviksi siten, että työttömyysetuuden voisi saada työntöön tilapäisen keskeytymisen ajalta eli esimerkiksi lomautustilanteissa myös 65 vuotta täyttänyt henkilö. Sen sijaan yleistä oikeutta työttömyysetuuksiin ei olisi 65. ikävuoden täyttämisen jälkeen. Henkilön työsuhteen päättyessä ja hänen jäädessään ilman työtä 65. ikävuoden jälkeen hänen toimeentulonsa turvattaisiin työeläke- ja kansaneläkejärjestelmien kautta.

Vuoden 2005 alusta voimaan tulevan eläkeuudistuksen mukaan työntekijä voi valintansa mukaan jäädä työeläkelakien mukaiselle vanhuuseläkkeelle ikävuosien 63 ja 68 välisenä aikana. Kansaneläkelain mukainen vanhuuseläkkeen ikäraja säilyy kuitenkin 65 vuotena. Eläkeuudistusta koskeneessa lausunnossaan (TyVL 23/2002 vp) työelämä- ja tasa-arvovaliokunta piti työeläkelaeista poikkeavan ikärajan ottamista kansaneläkelakiin ongelmallisena ja katsoi, että eläketurvan kokonaisuuden, toimivuuden ja selkeyden kannalta olisi ollut perusteltua, että joustava vanhuuseläkeikä olisi toteutettu kansaneläkkeessä samalla tavoin kuin työeläkkeissä.

Valiokunta toteaa, että eläkeuudistuksen yhteydessä kansaneläkkeen osalta tehty ratkaisu on osaltaan vaikeuttamassa johdonmukaisten ja sel-

keiden ratkaisujen löytämistä siinä, miten eläkeuudistuksen tavoitteet otetaan huomioon työttömyysturvaetuuksissa. Sairausvakuutuslain mukaisten päivärahojen ikärajat on eläkeuudistukseen liittyen päätetty nostaa 68 vuoteen. Tämän ratkaisun kanssa linjassa olisi ollut muuttaa myös työttömyysturvan ikärajat kautta linjan 68 vuoteen.

Hallitus on perustellut esitystään sillä, että henkilö ei voisi 65. ikävuoden jälkeen työttömäksi jäädessään tehdä edullisuusvertailua työttömyysturva- ja eläkejärjestelmän myöntämien etuuksien tason välillä ja valita sillä perusteella edullisinta korvausjärjestelmää. Hallituksen esityksestä ei kuitenkaan ilmene, miksi tällainen edullisuusvertailu on perusteltua voida tehdä ikävuosien 63 ja 65 välillä, mutta ei enää 65. ikävuoden täyttämisen jälkeen.

Työelämässä jatkamisen tavoitteen kannalta ongelmallinen tilanne voi valiokunnan käsityksen mukaan syntyä, kun soviteltua päivärahaa saanut osa-aikatyötä tekevä henkilö täyttää 65 vuotta. Lakiehdotuksen mukaan hänen soviteltu päivärahansa lakkaa tällöin. Jos hän haluaa jatkaa osa-aikatyötään, hän ei voi jäädä työeläkelakien mukaiselle vanhuuseläkkeelle. Kansaneläkelain mukaisen vanhuuseläkkeen hän voi saada täytettyään 65 vuotta, vaikka hän jatkaisi työssä. Kansaneläke kuitenkin yhteensovitetaan laskennallisen työeläkkeen kanssa, joten sen suuruus riippuu työeläkkeen määrästä siten, että esimerkiksi pääkaupunkiseudulla asuva yksinäinen henkilö ei saa kansaneläkettä lainkaan, jos hänen laskennallinen työeläkkeensä olisi noin 1 020 euroa kuukaudessa. Näin ollen lakiehdotuksen mukaisen ratkaisun, jossa soviteltu päiväraha päättyy 65 vuoden iässä, voidaan katsoa tietyissä tilanteissa kannustavan henkilöä lopettamaan työntöön eikä jatkamaan sitä 68. ikävuoteen.

Esityksen mukaan 65 vuotta täyttäneillä ja heidän työnantajillaan ei olisi velvollisuutta maksaa työttömyysvakuutusmaksua. Tätä hallitus perustelee sillä, että näin on tarkoitus tukea tavoitetta myöhentää keskimääräistä eläkkeelle jäämisikää ja kannustaa pysymään työelämässä. Ehdotusta on kuitenkin tältä osin arvosteltu siitä, että se ei ole sopusoinnussa vakuutusperiaatteen kanssa.

Esityksessä ehdotetaan lisäksi työttömyyskassalakia muutettavaksi siten, että palkansaajakassan jäseneksi pääsee palkkatyöntekijä ja yrittäjäkassan jäseneksi yrittäjä, joka ei ole täyttänyt 68 vuotta. Ehdotuksen mukaan yrittäjällä ei olisi kuitenkaan pääsääntöisesti mahdollisuutta saada työttömyysetuuksia täytettyään 65 vuotta. Lakiehdotuksen mukaiset työttömyysturvan myöntämistilanteet eivät yrittäjien kohdalla käytännössä koskaan täyty, koska yrittäjä tai hänen perheenjäsenensä voi saada työttömyysturvaa

vain yrityksen toiminnan loputtua kokonaan tai sen oltua keskeytyneenä vähintään 4 kuukautta. Sillä, että yrittäjä voisi saada jatkaessaan kassajäsenyyttä 65 ikävuoden jälkeen yrittäjäkassan kautta ansiosidonnaista koulutustukea tai korvausta tullessaan lomautetuksi pian yrittäjästä palkansaajaksi siirryttyään, ei ole käytännön kannalta merkitystä, koska tällaiset tapaukset ovat erittäin harvinaisia yli 65-vuotiailla. Tähän nähden voidaan pitää yrittäjien kannalta jossain määrin harhaanjohtavana, että jäsenyys kassassa voisi jatkua 68 ikävuoteen saakka.

Lausunto

Lausuntonaan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta esittää,

että sosiaali- ja terveysvaliokunta ottaa huomioon, mitä edellä on esitetty.

Helsingissä 19 päivänä marraskuuta 2004

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Jukka Gustafsson /sd
vpj. Anne Holmlund /kok
jäs. Sari Essayah /kd (osittain)
Susanna Haapoja /kesk
Anneli Kiljunen /sd
Esa Lahtela /sd
Pehr Löfv /r
Riikka Moilanen-Savolainen /kesk

Markus Mustajärvi /vas
Terhi Peltokorpi /kesk
Leena Rauhala /kd
Tero Rönni /sd
Kimmo Tiilikainen /kesk
Jaana Ylä-Mononen /kesk
vjäs. Matti Kauppila /vas.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Ritva Bäckström.